

Прищеп О.П.

викладач кафедри

естетичного виховання

А.С. Макаренко про естетичне виховання

Динаміка культурно-історичних процесів, які переживає людство, актуалізує проблеми становлення й розвитку гуманістичного світобачення, естетичного виховання, місця та ролі мистецтва у виховному процесі. Сьогодні вкрай важливо осмислити значущість естетичного ідеалу, що пов'язано зі специфічними орієнтирами сучасного мистецтва, а отже – його виховним потенціалом. Також особливого значення набуває прилучення молоді до художньо-естетичної культури, творчої праці, її естетичне виховання. Проблеми художньо-естетичного виховання молоді порушено у низці нормативно-правових документів: Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.), Державній програмі «Вчитель», «Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні», «Концепції національного виховання». Виклики сучасного інформаційного світу, з одного боку, та потреба у формуванні людини нової генерації, з іншого – зумовлюють необхідність якісних змін в організації виховного процесу, зокрема, в естетичному вихованні молоді.

Проблеми естетичного виховання були й залишаються предметом дослідження вітчизняної та зарубіжної філософської, психологічної, педагогічної науки. Естетичне виховання особистості було предметом наукового аналізу філософів (В. Андрущенко, М. Бердяєв, Є. Громов, Л. Левчук, В. Мовчан та ін.). Науковці вважають, що естетичне виховання є засобом залучення молоді до духовних і культурологічних цінностей суспільства. Психологічні аспекти естетичного виховання дітей та молоді розкрито у дослідженнях Г. Балла, І. Беха, Т. Кириленко, В. Москальця та ін. Теоретичні напрацювання з естетичного виховання відображено у працях Н.

Антонової, О. Комаровської, Л. Масол, С. Ничкало, О. Оніщенко, Г. Шевченко та ін.

У ХХ ст. педагоги (І. Зязюн, О. Киричук, Б. Кобзар, О. Семашко, В. Сухомлинський, А. Макаренко та ін.) розробляли концептуальні підходи до естетичного виховання молоді.

Мета статті – проаналізувати погляди видатного радянського педагога та письменника А.С. Макаренка щодо естетичного виховання дітей та молоді.

У 1937 році А.С. Макаренко прочитав на радіо вісім лекцій про виховання дітей. Остання лекція «Виховання культурних навичок» охоплює багато галузей, які виходять за межі сім'ї (відвідування театру, кіно, екскурсії тощо).

Зупинимось на основних положеннях даної лекції. Культурне виховання в сім'ї – справа дуже неважка, якщо самі батьки живуть активним культурним життям, де газета і книга є необхідною річчю в побуті, де питання театру та кіно зачіпає всіх за живе. Культурне виховання буде тільки в тому разі корисне, коли воно організоване свідомо, супроводжується певним планом, правильним методом та контролем [1, с.319].

А.С. Макаренко вказує, що культурне виховання дитини починається з раннього дитинства. Добре розказана казка – це вже початок культурного виховання. Було б дуже бажано, щоб на книжковій полиці кожної сім'ї був збірник казок. Для розповіді малим дітям багато казок треба, звичайно, скорочувати, змінювати мову, доводити казку до повної зрозумілості [1, с.319].

Автор вважає, що дуже важливе значення для розвитку дитячої уяви й широких уявлень про життя має розгляд **ілюстрацій**. Для цього не обов'язково брати дитячі журнали, можна скористатися першою-ліпшою репродукцією картини або гравюрою, або фотографією, якщо вони своїм

змістом підходять. Звичайно, розглядаючи такі картинки, діти багато питають, цікавляться подробицями, залежностями, причинами. На ці питання завжди слід відповідати в такій формі, яка доступна розумінню дитини [1, с.320].

Далі А.С. Макаренко переходить до нового періоду дитинства – періоду, присвяченому навчанню і засвоюванню знань. У цей час школа в житті дитини займає важливе місце, але це зовсім не значить, що батьки можуть забути про свої обов'язки й покласти тільки на школу. Саме в цей час набувають великого значення газета, книга, театр, кіно, музей, виставки тощо.

Педагог розглядає кожну форму культурного виховання окремо.

Газета. Коли дитина ще неписьменна, коли вона може тільки слухати прочитане, газета вже повинна бути серед її вражень. Читати газету не слід на віддалі від дитини. У кожній газеті знайдеться матеріал, який можна прочитати вголос і поговорити про нього, якщо не спеціально для дитини, то обов'язково при ній. Далі, з розвитком дитини, з того часу як вона вже і сама навчилася читати, газета повинна набувати чимраз більшого значення. Треба дбати, щоб дитина сама читала газету, щоб газета стала необхідним елементом її побуту. Але обов'язкове й сімейне обговорення прочитаного або принаймні розмова з приводу нього. У старшому віці газета має бути вже цілком звичною і неодмінною ознакою радянської культурності, активного і жвавого, близького і гарячого інтересу хлопчика чи дівчинки до життя її батьківщини [1, с.322].

Книга. Знайомство з книгою також повинне починатися з читання вголос. І надалі, хоч би як добре була грамотна дитина, читання вголос має бути одним з найпоширеніших заходів у сім'ї. Дуже бажано, щоб таке читання стало звичайним і постійним святом серед робочих буднів. Незалежно від читання вголос треба поступово прищеплювати дитині й

охоту самій посидіти за книжкою. Самостійне читання дитини спрямовується переважно школою, особливо у старшому віці, але батьки можуть дати багато користі, якщо не залишать цього читання поза своєї уваги [1, с.322].

Кіно. У наші часи кіно є наймогутнішим фактором виховання. Переважно наші кінофільми є чудовим і високохудожнім виховним засобом. А проте це зовсім не значить, що кіно можна запропонувати дітям у необмеженій кількості й без контролю. Автор рекомендує дозволяти дитині бувати в кіно не більше двох разів на місяць. Бажано, щоб діти до 14-15 років відвідували кінотеатр разом з батьками або із старшими братами чи сестрами. Кожен кінофільм повинен хоч на кілька хвилин стати предметом обговорення й висловлювання в сім'ї, батьки повинні добиватися, щоб і дитина висловила про нього свою думку, розповіла, що їй сподобалося, що не сподобалося, що справило сильне враження [1, с.323].

Театр. Питання вибору театральної п'єси не становить труднощів, бо у багатьох містах є спеціальні театри для дітей та спеціальний репертуар. Відвідування цих театрів – явище дуже бажане. П'єса в театрі вимагає від дитини серйознішого й тривалішого напруження уваги, з цього погляду театр далеко складніший ніж кіно. Уже те, що він подає п'єсу з перервами (антрактами), викликає уважніше ставлення глядача до деталей теми, підтримує в ньому активніший аналіз. На відвідування театру йде цілий вечір, певною мірою це подія в житті дитини. Театральна п'єса повинна супроводжуватися обговоренням та обміном думок у сім'ї [1, с.324].

Музеї та виставки. Музеї, виставки, галереї – дуже важливий виховний засіб. Вони вимагають від дитини серйозної уваги, розважальний момент у них дуже незначний, вони організовують роботу дитячого інтелекту й викликають сильніші та глибші почуття.

Інші форми культурного виховання. Форми культурного виховання в сім'ї різноманітні. Наприклад, прогулянка за містом, ознайомлення з

природою, з містом, і з селом, з людьми, з такими темами, як реконструкція міст, як житлобудівництво, як прокладання шляхів, як будівництво заводів – усе це чудові теми для наповнення ними дня відпочинку [1, с.325].

А.С. Макаренко вказує, що в сім'ї також треба підтримувати інтерес до фізичної культури та спорту. Кожна сім'я повинна прагнути до того, щоб її діти були спортсменами не тільки за інтересом, але й у своєму власному досвіді. Звичайно, з цього погляду найкраще, якщо й самі батьки беруть участь у спорті [1, с.325].

Автор підкреслює, що в сім'ї можливі інші форми культурного виховання: влаштування домашніх спектаклів, випуск стінгазети, ведення щоденників, організація листування з друзями, участь дітей у політичних кампаніях, у впорядкуванні будинку, організація дітей у дворі, зустрічей, ігор, прогулянок тощо. В усіх видах домашнього культурного виховання треба розрізняти не тільки зміст його, але й форми. У кожній роботі треба добиватися якнайбільшої активності дітей, треба виховувати не тільки вміння дивитися й слухати, але й уміння бажати, хотіти, добиватися, прагнути перемоги, переборювати перешкоди, залучати товаришів і молодших дітей. Водночас такий активний метод має супроводжуватися увагою до товаришів, відсутністю найменшої чванливості, хвастоців [1, с.326].

Таким чином, за допомогою найрізноманітніших методів культурну роботу в сім'ї можна зробити дуже цікавою і важливою, такою, що матиме велике значення для виховання.

Висновки. Незважаючи на те, що А.С. Макаренко розповідав про культурне виховання в сім'ї, основні питання, розглянуті автором у лекції, залишаються актуальними й сьогодні в загальному естетичному вихованні дітей та молоді. Актуальним для сьогодення є творче використання досвіду естетичного виховання, а саме – надання можливості молоді свободи вибору різноманітних видів естетичної діяльності, створення комфортного соціуму

для сприймання прекрасного, врахування її вікових особливостей, впровадження результативних форм, технологій організації естетичного виховання в позааудиторній виховній роботі сучасного вузу.

Література.

1. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей / А.С. Макаренко. - К.: Радянська школа, 1972. – С. 319-326.
2. Паласевич І.Л. Естетичне виховання підлітків у позакласній виховній роботі загальноосвітньої школи (друга половина ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.Л. Паласевич. – Дрогобич, 2011.